

ДІАЛЕКТНА ЛЕКСИКА В ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ ПЕТРА МІДЯНКИ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2 (46)

УДК 811.161.2'38Мідянка: 81'28

DOI:10.24144/2663-6840/2021.2(46).81–85

Грещук В. Діалектна лексика в поетичних текстах Петра Мідянки; кількість бібліографічних джерел – 4; мова українська.

Анотація. У статті проаналізовано діалектну лексику в поетичних текстах Петра Мідянки. Встановлено, що однією з характерних особливостей мови віршів поета є використання в ній лексичних діалектизмів. Водночас митець зовсім не послуговується фонетичними чи граматичними діалектними одиницями. Це зумовлено тим, що лексичні діалектизми мають більший семантико-естетичний заряд, ніж фонетичні чи граматичні діалектні явища. Крім того, комплексне використання в поетичних текстах різномірних діалектних одиниць призводить до суттєвого ускладнення сприймання тексту реципієнтами, які не знають діалекту. Прагнення автора не звукати коло читачів теж спонукало його до використання лише лексичних діалектизмів. Виявлені в поезіях Мідянки лексичні діалектизми репрезентують різноманітні тематичні та лексико-семантичні пласти лексики. Характерною особливістю мовостилю поета є впливання в канву української літературної мови місцевих слів на позначення предметів побуту, зокрема назв одягу, його елементів та взуття, назв їжі, продуктів харчування та напоїв, назв хатнього начиння та предметів господарського призначення, назв будівель, споруд та їх елементів. Крім побутової діалектної лексики, в аналізованих текстах виявлено діалектні слова на позначення рослин, тварин, птахів, риб, найменування географічних об'єктів, включаючи водні, а також назви осіб за різними ознаками. Окремими лексичними діалектизмами представлена лісорозробна, лісосплавна, метеорологічна, музична лексика. Засвідчено також використання ознакової діалектної лексики – прикметників, дієслів, прислівників. У статті з'ясовано семантику кожного діалектизму, проілюстровано його вживання в поезії, звернено увагу на функції лексичних діалектизмів у художньому тексті, зокрема номінативно-пізнавальну, експресивну, забезпечення художньої переконливості та етнографічної достовірності, збагачення лексику літературної мови.

Ключові слова: поетичний текст, діалектизм, лексичний діалектизм, тематичні групи лексики, побутова лексика, П. Мідянка, художні функції діалектизмів.

Постановка проблеми та аналіз досліджень. Поетичний феномен Петра Мідянки, одного з найяскравіших представників «вісімдесятників», лауреата найпрестижніших літературних премій України, в тому числі й Національної премії імені Тараса Шевченка, криється не в останню чергу в мові його поетичних творів. Мова художніх текстів поета – добірні українська літературна мова, пересипана неповторними діалектними лексичними перлинами з Мараморощини, краю, в якому народився, живе і працює митець. На цю особливість творчої манери, мовостилю Петра Мідянки вказують літературні критики, дослідники творчості поета. Віктор Неборак зауважив: «Беруся писати про поезію Петра Мідянки з усвідомленням, що для мене у ній аж занадто багато незрозумілих слів, невідомих мені імен, географічних назв, історичних подій... Поет і його видавці в окремих випадках намагалися полегшити таким читачам, як я, шлях до розуміння Мідяничиних віршів і додавали посторінкові примітки, як у книзі «Зелений фирес», або ж короткий словничок малозрозумілих та іншомовних слів і звертін разом з покажчиком імен і топонімів, як у книзі «Дижма» <...> Він [читач] називає особливі слова Петра Миколайовича своєрідним терміном «мідянізмами», що свідчить про надзвичайно високу, художню оригінальність закарпатського поета» [Неборак 2014, с. 166]. А Ростислав Чопик звернув увагу на те, що «Мідяніці доводиться «українізувати» своє Закарпаття, апелюючи до соборницьких тем і пишучи такі літературною мовою, хоч і дещо інкрустованою місцевою колорито-екзотикою. Ча-

сом та інкрустація така щільна, що здається, ніби то – діалект. Ні – то здається. Щоби карпатороські андрії-ворхоли не розчинилися в енді-ворголах, їм потрібно нагадувати про їхнє українське коріння; а щоби слухали, не коментуючи «пророка у своїй вітчизні», мусить діяти магія тутешньої лексики... Утім, чого би то мусить? Та ж поет розкошує, кохатється в ній, отій срібній і рідній!» [Чопик 2016, с. 8–9] Сам Петро Мідянка підкреслював, що місцеві говірки є цілим пластом втраченого, забутого, нерозпізаного чи й назавжди віджитого разом з тими речами, які відійшли в небуття.

Мета статті, завдання. Характерною особливістю мови поетичних текстів митця з погляду використання в ній діалектних одиниць є вживання винятково лексичних діалектизмів та ігнорування фонетичних чи граматичних регіоналізмів усупереч модним тенденціям у сучасній так званій літературі на діалектах послуговуватися різномірними діалектними формами. Це, очевидно, пов'язано з двома чинниками. Лексичні діалектизми як номінативні мовні одиниці мають більший семантико-естетичний заряд, ніж фонетичні чи граматичні діалектні явища. До того ж фонетико-граматичні діалектні форми разом із лексичними суттєво ускладнюють сприймання поетичного тексту реципієнтами, які не знають діалекту. Прагнення автора не втратити читача, не звукати коло зацікавлених теж спонукає до уникнення різномірних діалектизмів, крім лексичних. У цій статті ставимо за мету проаналізувати лексичні діалектизми в поетичних текстах Петра Мідянки, визначити, які тематичні та лекси-

ко-семантичні пласти лексики вони репрезентують, з'ясувати семантику кожного з них, проілюструвати використання діалектних слів у поетичних текстах, звернути увагу на їх художні функції.

У процесі аналізу лексичних діалектизмів у поетичних текстах Петра Мідянки застосовано **описовий метод**, а також прийоми **компонентного аналізу** для встановлення й характеристики семантики діалектних слів.

Виклад основного матеріалу. Перейдемо безпосередньо до характеристики лексичних діалектизмів, використаних П. Мідянкою у своїх поезіях¹. Вони репрезентують різноманітні тематичні та лексико-семантичні пласти лексики. Характерною особливістю мовостилю поета є вплітання в канву української літературної мови місцевих слів на позначення предметів побуту. Із назв одягу, його елементів та взуття засвідчено регіоналізми *анцуг* 'костюм, офіційний діловий одяг' – Стриї з Америки вернулися багаті, / Американтоші, ті мають випозір. / Їх чорні *анцути* та калапи крислаті (СП, 56); *сардак* 'верхній короткий рукавний чоловічий або жіночий одяг з домотканого сукна, оздоблений вовняними нитками, зазвичай червоного кольору' – На пониззі річки волохатий буйвол / На *сардак* червоний наставляє роги... (СП, 14); *петець* 'свитка' – Почив у *петеці* смиренний Божий Раб / Під щети вандрованого птаства (СП, 78); *гати* 'штани із домотканого конопляного чи лляного полотна або сукна' – Треба обмивати тіло небіжчика, / Вдягати домоткані *гати* з ройтами (КТ, 16); *драниці* 'зношений, понишений одяг' – Бо вже ніщо скрипки гучних весіль, / На плечах поношені *драниці* (СП, 9); *кошуля* 'сорочка' – Вишита *кошуля*. Ходить жінка, / В окулярах, з пасмом сивини (КЗ, 23); *калап* 'чорний капелюх з низьким круглим верхом і широкими полями, зігнутими вниз' – Американтоші, ті мають випозір. Їх чорні *анцути* та *калапи* крислаті (СП, 56); *фараметлики* 'вишивка чоловічої сорочки' – Запізно *фараметлики* на грудях, / Запізно "віндовс", майже що як мрець (КТ, 31); *топанки* 'туфлі, черевики' – Нема тих газд, пішли за Пасовиту. / Вже інші підпанки в *топанках* на стезі (СП, 56); *бокчанчі* 'чоботи, зимові черевики' – Мараморош. Фліш. І гайналі / У високих кованих *бокчанчах* / Натирали в танці мозолі (СП, 32).

Важливу частину побутової сфери відбивають найменування їжі, продуктів харчування та напоїв. Із таких діалектних назв у поетичних текстах митця поширені *брашно* 'страва, їжа', *кіфла* 'рогалик' – У нашій релігійній боротьбі / Хіба що руки піднесить до неба. / І їжмо *кіфли*, поки *брашно* й сік (СП, 24); *ріпка* 'картопля' – В бережок вмурована пивничка:

¹ Джерельною базою дослідження слугували видання: Карпати на трьох. Петро Мідянка, Назар Федорак, Василь Зеленчук. Брустури : Дискурсус, 2016 і Петро Мідянка. Срібний примаш (Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2004), до якого увійшли вірші зі збірок «Поріг», «Фараметлики», «Осередок», «Зелений фирес» та «Трава господня». Скорочення СП означає назву збірки «Срібний примаш», а КТ – «Карпати на трьох». Цифри вказують на сторінку відповідного видання.

/ В ній нема мускату, ні шасли... / *Ріпка*, яблучка та слоївків поличка, / Що не раз од голоду спасли... (КТ, 36); *цвіта* 'рідка сметана', *сотуга* 'вершки' – Вкотре йдеш ти старовинним лугом: / І минаєш старовинний хрест... / *Цвіта* у купаннях і *сотуга*, / І нема в що замочити перст (КТ, 20); *солонина* 'сало', *бринза* 'спеціально приготовлений для зберігання й споживання посолений сир' – У бесагах цвілло взялась *солонина*, / Ой гірка тутешня, на Банаті, *бринза*... (СП, 14); *бороцквца* 'абрикоси' – Горбата Ціля все ішла до нас: / Із *бороцквою* жовтою в тайстрині (КТ, 111); *лакитки* 'ласоці' – Містечкові бавляться гульвіси: / По дешиці виніши із гард – / *Лакитки* й розпусні копилиці (СП, 81); *шютемені* 'тістечка' – Цигани-бляхарі несли пекарський надібок, / перед святами / газдиня пекла *шютемені*-тістечка (СП, 60); *цукрик* 'цукерка' – Це далі будуть Кундера, і Хорхе, / І м'ятний *цукрик* почерез труну (КТ, 30); *мелатані* 'овочі, вкриті листям; кагати для овочів і фруктів' – Рудіє папороть осінніх *мелетань* / Рудіє верх Жабінець та Дениска (КТ, 40); *бороцкопалінка* 'персикова горілка' – Там персиків – рожева пелена, / *Бороцкопалінки* – мов піни на потоці (СП, 37).

Значну частину діалектної побутової лексики, використаної в Мідянчиних поетичних текстах, становлять назви хатнього начиння та предметів господарського призначення. Це *телета* 'дерев'яна посудина, бочівка' – Швидко-швидко повніться *телета* / Пожиточним плинном восени (КТ, 25); *бербениця* 'діжечка, барило' – Літа лягли, не влігся в серці біль, / немов тяжкі дубові *бербениці* (СП, 9); *купаня* 'глекчик' – Цвіга у *купаннях* і *сотуга* (КТ, 20); *горнецок* 'горщик' – Удова сахтить і шепелявить: / "Айбо оберніть ми *горнецок*..." (КТ, 15); *слоїк* 'скляна банка' – Ріпка, яблучка та *слоївків* поличка, / Що не раз од голоду спасли... (КТ, 36); *ліжнюк* 'домоткане ворсисте вовняне покривало з візерунком' – Їм не стелили *ліжники* гуцульські, / Село молитву, й водку пізнає (СП, 67); *кантар* 'вуздечка' – Червоне лоша / З *кантарями*-вуздечками скаче новими (СП, 11); *луйтра* 'драбинка' – Знов по *луйтрі* тіла восходящі / І по межах снують їжачки (КТ, 26); *надібок* 'сукупність знарядь для певної роботи' – Цигани-бляхарі несли пекарський *надібок*, / перед святами (СП, 60); *лазиво* 'драбина' – І чом потік кривавий, люба весно, / Чом стільки *лазива* споряжено до хмар? (КТ, 14); *цайгер* 'годинник (наручний)' – Американтоші, ті мають випозір. / Їх чорні *анцути* та *калапи* крислаті, / Їх точні *цайгери*, їх гонор і манір. / Нема тих газд (СП, 56); *бріфташка* 'сумка для паперів' – Господи, вродилося каліка, / А *бріфташка* ще на ремінці (СП, 79); *бесаги* 'дві торби, з'єднані одним полотнищем, що їх носять перекинутими через плече, призначені для перенесення продуктів, інших речей' – У *бесагах* цвілло взялась солонина (СП, 14); *балта* 'сокира' – Здається, вийде з *балтою* отець, / Зітне яличку, в гатях домотканих... (КТ, 32); *ровер* 'велосипед' – Лаштуймо *ровер*, місткість до бензини. / І скаже в краї перший чоловік: / Бравісимо! Всі русини із глини (СП, 24); *гіпермант* 'марганцівка', *тинта* 'чорнило' – І хто

прикраси носить на руках? Не мозолі, не травми з лісосіки, / Не перев'язані, закаляні бинти / і не розводи *гіперманту* й *тинти* (КТ, 24).

Із назв будівель, споруд та їх елементів художня мова поета фіксує діалектизми *хижа* 'хата' – Що несло вандрівця в полонини, / Коли з *хижі* не женуть і пса (КТ, 41); *гражда* 'житловий комплекс (будинок і господарські приміщення), обгороджені високим парканом' – Не посад і не *гражда*. Лиш кухня блакитна. / І крісло на кухні, і з віршів слова (СП, 77); *салашин* 'хата-літнівка чи зимарка в горах' – Ще білів новий дранковий дах / На *салашині* між куців ліщини (КТ, 109); *зимарка* 'хата на полонинах або сіножатах, де зимують пастухи' – І стріхи *зимарок* до неба звелися. / Любімо ці стійбища – наші вони! (СП, 11); *колиба* 'тимчасова будівля для лісорубів, пастухів, зроблена з дерев'яних колод' – Теменні полонинські ці звори, / Де на спадах цятками грає риба, / Де облаштована для пастухів *колиба* (КТ, 17); *обора* 'відгороджена частина подвір'я з приміщеннями для худоби' – Чия *обора* тулиться сліпа, / Ховаючи сумних стрільців з УПА? (СП, 61); *кошара* 'тимчасово загороджене місце для овець' – І тільки з неблизьких *кошар* / Чути блявання непоплеканих ягнят (КТ, 16); *під* 'горище' – І синички витінькують на гілці, / І необжитий чинуватий *під* (КТ, 31); *мештергеренда* 'центральный сволок' – Він входить у низеньку кучу, / Де можна головою зачепити *мештергеренду* (КТ, 16).

Мова поезії П. Мідянки засвідчує низку діалектних слів на позначення рослин, зокрема *цинторія* 'золототисячник' *джинджура* 'тирлич жовтий' – Вогником *цинторії* та *джинджура* / Віть пальмова – хатній декор, лоск (СП, 75); *ільм* 'в'яз', *невістулька* 'ромашка' – А зозулька йде під полонини / І кує ще, кукає мені. / Дзьобаючи *ільм*, *ільмову* бруньку, / Скоро розпов'ється і листок. / І покосять білу *невістульку* – в теметові проросла з кісток (КТ, 20); *бриндушка*, *бриндуша* 'шафран' – Я прийду, як *бриндушки* розквітнуть, / На лужанське гробище старе (СП, 76); І засміявся первоцвіт, *бриндуші* (КТ, 14); *иссон* 'синій звіробій' – В колі гір – долинка-луговинка, / А на ній *иссопи* й полини (КТ, 23); *жереп* 'гірська карликова сосна' – З чаклунства смерек ми підем в криволісся, / В зелену повзучість сланкої сосни. / Відродження *жерепу*, юне пагіння! (СП, 11); *скоруха* 'горобина' – Кому належать *плай*, *толока* гола? / Засвічені *скоруха* і *тополя* (СП, 23); *псьога* 'біловус' – А нині там золотиста *псьога*, / А нині чуєш: поц та ідіот (КТ, 28); *зелер* 'селера' – І що у кошичку маленькому несе? / Добротну халу, *зелер*, *корнішони*... (КТ, 102); *афинник* 'місце, де ростуть чорниці' – Там *афинник*, *потік* тече на спід (КТ, 31); *костерева*, *дрясен* 'городні бур'яни' – *Костерева* й *дрясен* дорастають до неба (КТ, 18).

Трапляються й діалектні назви тварин, птахів, риб: *лилик* 'кажан', *мачка* 'кішка' – А то не мочанка і не потішна *мачка*, / Не сплячі *лилики* із угольських яскинь (СП, 82); *вивірка* 'білка' – Тільки крайка неба золота, / Тільки *вивірка* щось покає на гілці... (КТ, 22); *марга*, *маржина* 'худоба' – Ліс валили, *полотно* білили, / *Маргу* пасли газди й бідари (СП, 32),

Се протягом століть / Цвів глух і оман, множилась *маржина* (СП, 37); *пирь* 'харіус' – Най *пирі* по росах збираються горами вранці (СП, 55); *неясить* 'сіра сова' – *Неясить* та, недобра й зловіща, / Пугукає з безсоння навмання (КТ, 37); *звірка* 'дрібна звірина' – У лісах не вислідити *звірку* (КТ, 22).

У мові поезії П. Мідянки добре заманіфестовані діалектні найменування географічних об'єктів, здебільше пов'язаних із гірським ландшафтом: *грунь* 'гора, вершина гори' – Так дивно усміхаєшся мені. / Видзвонює *маржинка* на *груні* (СП, 92), Вітер сніг із *грунів* поздував (КТ, 22); *звір* 'ущелина, міжгір'я' – Теменні полонинські ці *звори* (КТ, 17); *полонина* 'високогірне пасовище' – Рокли мешкаємо під *полониною* (СП, 6); *плай* 'гірська стежка, дорога' – А коні блискучі блукають *плайми!* (СП, 6); *чапаш*, *пішник* 'стежка' – Ця лука. На ній травичка жовта, / Слід гноївки і салаша. *Чапаш*. / Чорна ящірка із *плайми*, *кокова* (СП, 76); Рудувата змійка *пішника* / Вже прямує з гребеня в пониззя (КТ, 25); *присліп* 'частина гори', *обчина* 'вершина гори' – Змигнуть у галереї ролик, кліп / Про перевал, *обчину* і *присліп* (КТ, 97); *шпіц* 'вершина гори' – Прийшли поети, бо пішли опришки / На небеса, за сині *шпіци* гір (СП, 67); *берда* 'каменисте дно річки' – Гуде шипіт, / і монолітні *берда* / Так вправно перестрибує форель (КТ, 17); *перенизь* 'перевал, плавний перехід між вершинами гір' – Рудувата змійка *пішника* / Вже прямує з гребеня в пониззя, / На *перенизь*, далі на сідло (КТ, 25); *крайце* 'узлісся' – Погляд десь на *крайцу* завис (КТ, 25); *подинка* 'низина, рівна місцина в горах' – Тримається на малтері каміння. / Солодка *яблінка* на *подинці* одна (СП, 56).

Географічні водні об'єкти репрезентовано діалектизмами *чургут* 'джерело, маленький водоспад' – Нетоненька *цівочка* води, / Що стікає з *чургута* у спеку, / Тонізує ліпше ще, як лід (КТ, 23); *зворинка* 'маленька гірська річечка, потічок' – Та скапує вода у чорні лунки, / Підмочуючи *триколір* *медунки* / і наносну під *зворинкою* *рінь* (КТ, 100); *шпит* 'малий водоспад' – Гуде *шпит*, / і монолітні *берда* / Так вправно перестрибує форель (КТ, 17); *мочар* 'багно, драговина' – І *бусли* в *мочарах* збирають всяку дvezь (СП, 8); *виполоч* 'вимите водою місце' – Потрата в темені на мокрій *виполочі* / І довга-довга *заполоч* весни... (КТ, 37).

Низку лексичних діалектизмів у художній мові П. Мідянки становлять назви осіб за різними ознаками. Це найменування осіб за спорідненістю: *няньо* 'батько' – Мій *няньо* то давно вже перейшов: / Сибій на Олті та *смереки* впалі (КТ, 27); *стрий* 'дядько по батькові, брат батька' – В селі Дідоха довго не жила, / Бельгійські *ниви* *стрия* пропила (КТ, 108); *стрийна* 'тітка, дружина батькового брата' – Була в нас *стрийна* росла і молода (КТ, 108); *тета* 'тітка' – Ходила все в товстому *сукмані* / <...> *Пашекувала* на усю *Луку*, / *Кляла* *тетам*, *стриям*, усій родині (КТ, 112). Це також назви осіб за родом діяльності: *водас*, *гайтови* 'мисливець' – *Водас* долівський зустрів поета / з білим грибом на самім *груни* (КТ, 25), – Ми *газдове* / чи не *газдове*?

Рибарі чи не рибарі? / *Гайтови* чи не *гайтови*? (СП, 53); *катун* ‘вояк’ – Голодні *катуни* вишкрібують / Чорними нігтями (КТ, 15); *лещетар* ‘лижник’ – На вершинах вовчий бестірій... *Лещетар* з порожнім рюкзаком (КТ, 41); *вандрівець* ‘мандрівник’ – Що несло *вандрівця* в полонини, / Коли з хижі не женуть і пса (КТ, 41); *дзвонгораиш* ‘піаніст’ – Вже дойняло – це сало й малороси, / І грають нам чужі *дзвонгораиш* (КТ, 30); *береза* ‘очільник гурту колядників’ – Що *береза* нам колядував / Біля тої порти на узгірку (КТ, 22); *рибар* ‘риболов’, газда ‘господар’ – Ми газдове / чи не газдове? *Рибарі* чи не *рибарі*? (СП, 53); *байля*, *ворожіля* ‘жінка, яка лікує замовляннями; ворожка’ – Ходить жінка, вся дорідна в тілі. / Лиш чужі для неї серп, і гніт, / І оті *байлі* й *ворожілі* (КТ, 23); *мольфар* ‘чоловік, який володіє особливими знаннями про довколишній світ, може завдавати шкоди чи приносити користь людям; чаклун, ворожбит’ – А гупає вітер. *Мольфари*, гадаеш? / Не вийдуть із нетрів. Вони не страшні (СП, 77).

Трапляються діалектні назви осіб за віковими, якісними чи географічними ознаками, зокрема *легінь* ‘хлопець, юнак, парубок’ – Тепер лежить на дворищі в труні, / І хрестяться бувалі *легіні*, / Де тліє свічка в неглибокій лунці... (КТ, 110); *фатьови* ‘круті хлопці’ – *Фатьови* чи не *фатьови*??? / Чи: / “Вбери пня, / / Дай ’му ім’я, / То буде / З нього / ЧОЛОВІК...” (СП, 53); *камрат* ‘товариш’ – Бокор, пліт, по-галицьки – *дараба*, / Фарканів на ньому і *камрат* (СП, 22); *товт* ‘словак’ – Ватага *товтів* п’яних! / То просто капець! Зовсім не кінець (КТ, 32); *нямеш* ‘житель сіл Потисся’ – Це тут чубатий і смаглявий *нямеш* / Тобі води напитися дав (СП, 5); *гайналь* ‘житель Карпат’ – Луг-на-Тисі. Ром на помаранчах. / Мараморош. Фліш. І *гайналі* (СП, 32).

Окремими діалектними назвами представлена лісорозробна й лісосплавна (*фирес* ‘лісопильня’ – Хтось перепродує старі урбарні буки, / Як починається білявиця-зима. / І їх везе не на зелений *фирес* (СП, 56); *бокор*, *дараба* ‘пліт, збитий із дерев’яних кругляків’ – В нижніх селах зупинявся пліт. / *Бокор*, по-галицьки – *дараба* (СП, 22)); метеорологічна (*фуфіль* ‘хуртовина’ – Там не вільно: ні в грозу, ні в *фуфіль* (КТ, 41); *серен* ‘наст, обледеніла кірка на поверхні снігу’ – *Серен* співучий і легкі сирени / У білих шатах. Пустка навкруги (СП, 12)); музична (*дримба* ‘щипковий музичний інструмент, який складається з афроподібної скоби та пружинки, що вібрує’ – Знов лука запущена й порожня, <...> Зарва з підбілом, і *дримба*, і роваш (РП, 76)) лексика.

У поетичній мові Мідянки вживаються поодинокі діалектні назви інших тематичних груп лексики, пор.: *хосен* ‘користь’ – Вона газдиня, знає, що до чого, / Як заощадити і ще звести *хосен* (КТ, 40); *бетлегем* ‘вертеп’ – Дожити б до Різдва, до *бетлегему* (СП, 42); *луфт* ‘повітря’ – Вчений чолові’яга / Вийде в гори – на *луфт*, на вгноєне вівмиа поле (СП, 36); *януар* ‘січень’, *фєбруарій* ‘лютий’ – *Януар*, а потім *фєбруарій*. / Як століття, як схрон, закон (КТ, 41); *варош* ‘місто’ – Це історичний *варош*. Місто давнє (СП, 87) та ін.

Серед Мідянчиних лексичних діалектизмів поширені не лише назви предметів, осіб, абстрактних понять, а й ознакова лексика – прикметники, дієслова й прислівники, пор.: *фудульний* ‘гордовитий, пихатий’ – *Фудульний* Ужгород. / О Руська Крайна / Файна (СП, 25); *битливий* ‘тимчасово поселений, влаштований’ – Коли *битливі*, ярі буйволиці / знаходили притулок в болотах. / Душа батьків, твоя душа – в Потиссі (СП, 5); *файний* ‘гарний, вродливий’ – <...> кліпає одне дівчисько *файне* (КТ, 27); *гойний* ‘поважний’ – Газдиня *гойна*, мабуть, ще набожна. / Жорстко й владно закриває рот (СП, 82); *баршионовий* ‘вельветовий’ – Це нині лиш пожмакана бомага, / Як *баршинова* підкарпатська ніч (КТ, 38) та ін.; *бирувати* ‘мати силу, могли’ – Волієш не являтися на людях, / Та ще *бируєш* вийти на Ігрець (КТ, 31); *загайтувати* ‘загнати’ – Водас *загайтує* бідну звірку (КТ, 25); *рихтувати* ‘готувати, підготовляти’ – Тнім ялиці дужі, впайчини *рихтуймо*: / Вдосвіта почнеться каторжна робота (СП, 14); *газдувати* ‘господарювати’ – І вчишся *газдувати* без жінок (СП, 13); *гарувати* ‘тяжко працювати’ – Він *гарував*. Не відав, що голоден (СП, 16); *банувати* ‘сумувати, тужити’ – І мряка вогка до гірських корит / Усілась твердо, а душа *банує* (СП, 93); та ін.; *суньголов* ‘стрімголов’ – Як банальна пастирська картина: / Баранці – і пастир *суньголов* (СП, 79); у *кугутіх* ‘удосвіта, о порі третіх півнів’ – І раптом у перенизь долинає пронизливий гойк: / “Мигаль спочив у *кугутіх*” (КТ, 16) та ін.

Висновки. Таким чином, у мові поетичних текстів П. Мідянки виявлено чималий пласт діалектної лексики, яка репрезентує різні тематичні групи. Її використання є однією з найхарактерніших ознак ідіостилу поета. Як зауважив О. Горбач, покликаючись на праці І. Панькевича [Горбач 1997, с. 276], погуцульщення Мараморощини, краю, лексичною скарбницею якого щедро послуговується П. Мідянка, відбулося ще в XVII–XVIII ст., тому серед досліджуваної лексики чимало слів, властивих і гуцульським говіркам. Уведені в українську літературну мову лексичні діалектизми, завдяки своїй незвичності, новизні й неповторності, виконують важливі функції, зокрема номінативно-пізнавальну, експресивну, забезпечення художньої переконливості та етнографічної достовірності, збагачення лексикону літературної мови.

Мова поетичних текстів Петра Мідянки – це ще й потужна зброя в боротьбі з мовним сепаратизмом, який є особливо небезпечним на Закарпатті. Мовна практика поета засвідчує дбайливе, трепетне ставлення до діалектного слова як важливого чинника художнього текстотворення. В одному із своїх інтерв’ю він сказав: «Краще берегти ту нашу предківську спадщину й не витворювати з неї мікромови. Бо й говірка має бути природна й автентична» [Коломия сьогодні]. Це засторога тим літераторам, які намагаються використати діалект у ролі літературної мови, і надійний орієнтир для тих, які у своїй творчості хочуть використати силу й багатство місцевих говірок.

Література

1. Горбач О. Мармароська говірка села Поляни. *Олекса Горбач. Зібрані статті. VIII. Історія мови. Діалектологія. Лексикологія.* Мюнхен. Фотопередрук. 1997. С. 276–323.
2. Неборак В. Петро Мідянка, угорос карпатороджений, або Ще раз про ідентичність. *Semper tiro: збірник на пошану професора Володимира Панченка / упоряд. В. П. Моренець, Київ: 2014. С. 166–171.*
3. Чопик Р. З літопису однієї трійці. *Карпати на трьох. Петро Мідянка, Назар Федорак, Василь Зеленчук.* Брустури: Дискурсус, 2016. С. 3–11.
4. Режим доступу: <https://Коломия сьогодні: Край, новини, тексти. 1.09.2019>.

References

1. Horbach O. (1997) Marmaros'ka hovirka sela Polyany [Marmara dialect of the village of Polyany]. *Oleksa Gorbach. Zibrani statti. VIII. Istoriya movy. Diyalektologiya. Leksykologiya.* Myunxen. Fotoperedruk. S. 276–323 [in Ukrainian].
2. Neborak V. (2014) Petro Midyanka, ugoros karpatorodzhenyi, abo Shhe raz pro identychnist' [Petro Midyanka, a Carpathian-born Finn, or Once again about identity]. *Semper tiro: zbirnyk na poshanu profesora Volodymyra Panchenka / uporyad. V.P. Morenets'.* Kyiv. S. 166–171 [in Ukrainian].
3. Chopyk R. (2016) Z litopysu odniyeyi trytsi [From the chronicle of one trinity]. *Karpaty na triokh. Petro Midianka, Nazar Fedorak, Vasyl' Zelenchuk.* Brustury: Dyskursus. S. 3–11 [in Ukrainian].
4. Rezhym dostupu: [https://Kolomyia siohodni: Kray, novyny, teksty \[Kolomyia today: Land, news, texts\]. 1.09.2019](https://Kolomyia siohodni: Kray, novyny, teksty [Kolomyia today: Land, news, texts]. 1.09.2019) [in Ukrainian].

DIALECT VOCABULARY IN THE POETIC TEXTS OF PETRO MIDYANKA

Abstract. The article analyzes the dialect vocabulary in the poetic texts of Petro Midyanka. It is established that one of the characteristic features of the language of the poet's poems is the use of lexical dialectisms in it. At the same time, the artist does not use phonetic or grammatical dialect units at all. This is due to the fact that lexical dialectisms have a greater semantic and aesthetic charge than phonetic or grammatical dialect phenomena. In addition, the complex use of different levels of dialect units in poetic texts leads to the present complication of the perception of the text by recipients who do not know the dialect. The author's desire not to narrow the circle of readers also prompted him to use only lexical dialectisms. The lexical dialectisms found in Midyanka's poetry represent various thematic and lexical-semantic layers of vocabulary. A characteristic feature of the poet's style is the interweaving in the outline of the Ukrainian literary language of local words to denote household items, including names of clothing, its elements and footwear, names of food, food and beverages, names of household utensils and household items, names of buildings, structures and their elements. In addition to everyday dialect vocabulary, the analyzed texts revealed dialect words to denote plants, animals, birds, fish, names of geographical objects, including water, as well as the names of persons on various grounds. Separate lexical dialectisms represent logging, timber alloy, metrological, musical vocabulary. The use of sign dialect vocabulary - adjectives, verbs, adverbs - is also attested. The article clarifies the semantics of each dialectic, illustrates its use in poetry, draws attention to the functions performed by lexical dialectisms in the literary text, including nominative-cognitive, expressive, providing artistic persuasiveness and ethnographic authenticity, enrichment of the lexicon of literary language.

Keywords: poetic text, dialectism, lexical dialectism, thematic groups of vocabulary, household vocabulary, P. Midyanka, artistic functions of dialectisms.

© Грещук В., 2021 р.

Валентина Грещук – кандидат філологічних наук, доцент кафедри загального та германського мовознавства Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ, Україна; ukrinst.pu.if@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-5702-6824>

Valentyna Greshchuk – Candidate of Philology, Associate Professor of the Department of General and Germanic Linguistics, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine; ukrinst.pu.if@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-5702-6824>